

III. GNIEZNO – Grzybowo – Konin – Łąd – Pyzdry – GNIEZNO

GNIEZNO – patrz trasa I

Wyjazd z Gniezna w kierunku południowo – wschodnim, drogą nr 260.

NIECHANOWO

Wieś, w której urodził się Adam Borys – pierwszy dowódca batalionu „Parasol”.

W centrum wznosi się drewniany kościół św. Jakuba z 1776 r., rozbudowany na pocz. XX w. o murowaną część zachodnią. Wewnątrz m.in. pochodząca z Włoch marmurowa figura Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej z 1868 r.

GRZYBOWO

Wieś nad Strugą, zwaną też Rudnikiem. Zachowany drewniany kościół św. Michała z 1757r. Na cmentarzu kaplica grobowa Lutomskich wzorowana na przedromańskiej rotundzie św. Feliksa i Adaukta na Wawelu.

W południowej części wsi dobrze zachowane grodzisko pierścieniowate z I poł. XI w. o średnicy 220 m i wałach wysokich na 10 m. Od 1997 r. jako Rezerwat Archeologiczny – Gród w Grzybowie stanowi ono oddział Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. Placówka prowadzi działania popularyzujące wiedzę o czasach wczesnopiastowskich; jest miejscem organizowanych corocznie Grzybowskich Spotkań Wojów. Wystawy prezentujące ekspozycję z okresu istnienia grodu zlokalizowane zostały we wzniesionym w 2009 r. budynku muzealnym imitującym bramę wjazdową i część wałów obronnych.

Dojeżdżamy do dogi nr 92, która kierujemy się na wschód w kierunku Konina.

STRZAŁKOWO

Duża wieś, siedziba gminy. Od czasów Kongresu Wiedeńskiego miejscowość graniczna. W centrum neoklasycystyczny kościół św. Doroty z 1934 r. z okazałą kopułą.

SŁUPCA

Miasto powiatowe wzmiankowane po raz pierwszy w 1282 r. Zachowany gotycki kościół św. Wawrzyńca z poł. XV w. Z tego okresu pochodzi najcenniejszy zabytek świątyni, gotycki krucyfiks na belce tęczowej. Niewielkie Muzeum Regionalne. W południowej części miejscowości położony jest drewniany kościół Wniebowzięcia NMP i św. Leonarda z XVI w. Ołtarz główny z II poł. XVII w. Na szczególną uwagę zasługuje w nim jednak gotycki obraz św. Leonarda z 1460r. , umieszczony w kaplicy północnej, krucyfiks z ok. 1500 r. oraz oryginalne polichromie z I poł. XVIII w. przedstawiające postaci świętych, między innymi św. Jakuba i św. Pawła oraz scenki biblijne.

KONIN

Położone nad Wartą największe, bo liczące ok. 82 tys. mieszkańców, miasto Wielkopolski Wschodniej. W kraju miasto znane jest m.in. dzięki usytuowanej w jego pobliżu dużej kopalni odkrywkowej węgla brunatnego i zasilanej nim elektrowni.

Początek Koninowi dała osada zlokalizowana na terenie dzisiejszej wsi Stare Miasto, w której na pocz. XIII w. wzniesiono romański kościół. Na dzisiejszym miejscu miasto lokowano pomiędzy 1284, a 1293 r. Było wówczas położone na wyspie, a tutejszy gród strzegł przeprawy przez rzekę. Zniszczone w 1331 roku przez Krzyżaków, zostało odbudowane i otoczone murami przez Kazimierza Wielkiego, który ustanowił je siedzibą powiatu sądowego, a koniński zamek siedzibą starosty. Na przełomie XVI i XVII w. działali tu dwaj wybitni doktorzy, fundator najstarszej w Polsce katedry anatomii i botaniki lekarskiej Uniwersytetu Krakowskiego Jan Zemełka i Kacper Blewski. Rozwój miasta zahamowany został w XVII w. wskutek epidemii, najazdu szwedzkiego i pożarów. Na mocy Kongresu Wiedeńskiego Konin znalazł się w

granicach Rosji, tracąc swoje dotychczasowe znaczenie. Pewne ożywienie przyniosło otwarcie w 1922 r. linii kolejowej z Poznania do Warszawy i budowa kanału Warta – Gopło. Faktyczny rozwój przyniosły jednak lata po II wojnie światowej, będące efektem decyzji o eksploatacji bogatych złóż węgla brunatnego i budowy dużego kompleksu energetycznego. Budowa nowych osiedli na prawym brzegu Warty doprowadziła do powstania dwóch odrębnych części miasta, rozdzielonych niezabudowaną przestrzenią doliny Warty. W latach 1975 – 1998 Konin był stolicą województwa.

Ponieważ średniowieczny Konin usytuowany był na lewym brzegu Warty, to tam położone są wszystkie jego najważniejsze zabytki. Centrum miasta stanowi plac Wolności, czyli dawny rynek oraz położony na płd. wsch. plac Zamkowy.

W południowej części średniowiecznego miasta wznosi się gotycki kościół św. Bartłomieja. Trójnawowy o układzie bazylikowym, zbudowana w drugiej połowie XIV w. Z tego okresu pochodzi przykryte sklepieniem siatkowym i zamknięte trójbocznie prezbiterium, jak i zakrystia. Korpus nawowy, jak i przylegająca do prezbiterium od południa kaplica są nieco młodsze i zostały pobudowane w wieku XV. W 1607 r. z do nawy dobudowano renesansową kaplicę, nakryta ośmioboczną kopułą. W zewnętrznej ścianie zakrystii wmurowano wtórnie wykonany z piaskowca krzyż. Zdobiacą wnętrza świątyni polichromię wykonał na początku XX w. Eligiusz Niewiadomski – późniejszy zabójca pierwszego prezydenta wolnej Polski Gabriela Narutowicza. W prezbiterium, poza neogotyckim ołtarzem głównym, znajduje się barokowy nagrobek marszałka koronnego i starosty konińskiego Stanisława Przyjemskiego, z leżącą postacią zmarłego w zbroi, a także epitafium starosty Krzysztofa Przyjemskiego, z popiersiem zmarłego. Intarsjowane stalle pochodzą z 1604 r. W przylegającej do nawy kaplicy renesansowej, możemy natomiast zobaczyć epitafium jej fundatora Jana Zemełki. Tuż obok kościoła umieszczono wykonany z piaskowca brzezińskiego romański słupek z XII w. w kształcie kręglu o wysokości 2,5 m. W górnej części czterowierszowa łacińska inskrypcja informująca, iż słupek ten ustawiono w roku 1151 w połowie drogi pomiędzy Kaliszem i Kruszwicą. Jest to więc najstarszy znak drogowy w Polsce. Niektórzy uznają słupek za

starą, pogańską rzeźbę kultową, na której wtórnie umieszczony został wspomniany napis. Nieco na północ od kościoła, na rozwidleniu ulic wznosi się klasycystyczny dwukondygnacyjny ratusz sprzed 1803 r. wzniesiony na planie trapezu. Na niewielkiej wieży w 1829 r. umieszczono zegar pochodzący ze skasowanego klasztoru cystersów w Łądzie. Na południe od starego centrum miasta, na terenie dawnej wsi Chwaliszewo wznosi się natomiast późnobarokowy, jednonawowy kościół św. Marii Magdaleny z 1727 r. i przylegający do niego dawny klasztor Franciszkanów Reformatów, zbudowany na planie podkowy z niewielkim wirydarzem pośrodku. Nieopodal niego, przy rondzie św. Ducha, położony jest poewangelicki kościół św. Krzyża z poł. XIX w. Jego neoromański kształt i wystrój wnętrza stanowi efekt przebudowy w latach 1906 – 09.

Dwa interesujące obiekty zabytkowe położone są w północnej części nowego, prawobrzeżnego miasta, na terenie dawnej wsi Gosławice, która włączono do Konina w 1976 r. To w niej urodził się ok. 1362 r. Andrzej Łaskarz Gosławski, kanclerz królowej Jadwigi, późniejszy biskup poznański i dyplomata dworu jagiellońskiego (m.in. uczestnik soboru w Konstancji). Z jego fundacji pochodzi wzniesiony w pierwszej połowie XV w. kościół św. Andrzeja o charakterystycznej ośmiobocznej nawie z rzadkim sklepieniem palmowym, wspartym na umieszczonym centralnie jednym kamiennym filarze. W Gosławicach możemy także zobaczyć dawny gotycki zamek z pocz. XV w., który składa się z dwóch równoległych piętrowych budynków, przykrytych dwuspadowymi dachami i otoczonych wysokim ceglany murem. Ma w nim siedzibę Muzeum Okręgowe, a w jego stałej ekspozycji prezentowane są m.in. dzieje Konina, zbiory malarstwa polskiego XIX i XX w., a także zbiory geologiczne i paleontologiczne (w tym kości zwierząt kopalnych znalezione podczas budowy odkrywki węgla brunatnego). Dumą placówki jest najokazalsza w Polsce kolekcja lamp naftowych. Obok zamku ustawiono rekonstrukcję szachulcowego dworku z pierwszej połowy XIX w., a także kilka przeniesionych tutaj obiektów budownictwa drewnianego.

STARE MIASTO

Wieś gminna położona 4 km na płd.-zach. od Konina. W XII w. stanowiła jeden z etapów rozwojowych dzisiejszego Konina. Pozostałością po tym okresie jest romański kościół z pocz. XIII w., który obecnie stanowi kaplicę wzniesionego w 1907 r. **kościół św. Piotra i Pawła**. Ze starego kościoła zachowało się prezbiterium i znaczna część nawy, zbudowane z piaskowcowych ciosów, z późniejszą gotycką nadbudową. W ścianie południowej dawnej świątyni widnieje piękny portal, z płaskorzeźbą Chrystusa Ukrzyżowanego w tympanonie. W zewnętrzną ścianę prezbiterium nowego kościoła wmurowano romańską kamienną **plytę nagrobną** z wizerunkiem krzyża.

Dojazd do węzła Modła na autostradzie A2 i przejazd w kierunku zachodnim do węzła Sługocin.

LĄD

Niewielka dzisiaj wieś na prawym brzegu Warty, znana już od 1136r., będąca wówczas siedzibą kasztelanii. Od XII do XIX w. siedziba opactwa cysterskiego. Według tradycji mnisi zostali tutaj sprowadzeni w 1145r. Zapewne jednak stało się to nieco później za przyczyną księcia Mieszka III Starego.

Uwagę turystów przyciąga barokowy kompleks dawnego klasztoru cystersów z kościołem NMP i św. Mikołaja. Sklepienie świątyni przykrywa okazała kopuła, będąca dziełem znanego włoskiego architekta Pompeo Ferrariego. Jej wnętrze zdobią m.in. freski Jerzego Wilhelma Neunhertza. W skład bogatego wystroju kościoła wchodzi m.in. ołtarz główny, stalle, ambona, organy i liczne ołtarze. Od strony południowej do świątyni przylegają czworoboczne zabudowania klasztorne z wirydarzem i krużgankami. Najcenniejszy fragment kompleksu stanowi oratorium św. Jakuba Apostoła, którego ściany pokrywają przepiękne freski sprzed 1375 r. uznawane za jeden z najcenniejszych przykładów gotyckiego malarstwa w Polsce. Malowidła prezentują

elementy rycersko-dworskie, eschatologiczne i heraldyczne, dokumentując wielkopolskie rycerstwo skupione wokół prokrólewskiego stronnictwa Wierzbicy z Paniewic.

Od 1921 r. kościół i klasztor są własnością Zgromadzenia Salezjańskiego, którzy prowadzą tutaj swoje Wyższe Seminarium Duchowne. W 2009 r. zespół został wpisany na listę Pomników Historii Polski.

CIAŻEŃ

Mała wieś, wzmiankowana po raz pierwszy w 1218 r.; do 1818 r. stanowiąca własność biskupów poznańskich.

Pozostałością dawnej świetności jest położony na skraju doliny Warty zespół pałacowo-parkowy. Jego głównym elementem jest późnobarokowy pałac z II poł. XVIII w. Jego trzykondygnacyjna bryła, przykryta mansardowym dachem, przyozdobiona została licznymi pilastrami i rokokowymi zdobieniami. Obecnie mieści się w nim Dom Pracy Twórczej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W pałacu przechowywany jest także jeden z największych zbiorów literatury masońskiej w Europie, w tym zbiory łóż masońskich ze Śląska i Pomorza, rzadkie druki różokrzyżowców oraz współczesne wydawnictwa masońskie. Całość otacza park o powierzchni 12 ha, założony w XVIII w., z licznymi okazami dorodnych starych drzew.

PYZDRY

Dawne miasto królewskie nad Wartą, na skraju kompleksu leśnego zwanego Puszcą Pyzdrską. Po raz pierwszy wzmiankowane w 1232 r., prawa miejskie otrzymały przed 1257 r. W czasach I Rzeczypospolitej siedziba starostwa i powiatu aż do 1818r. Z dawnych czasów zachował się oryginalny układ urbanistyczny miasta z centralnym, dużym, kwadratowym rynkiem. Jego ozdobą jest dom podcieniowy z 1768 r. , w którym obecnie znajduje się część ekspozycji Muzeum regionalnego. W panoramie miasta dominuje gotycki kościół farny z II poł. XV w. Trzynawowy o układzie bazylikowym, z

masywną ceglana wieżą zwieńczoną krenelażem. Wystrój wnętrza późniejszy, barokowy. Styl gotycki reprezentuje także pofranciszkański zespół klasztorny z kościołem Ścięcia Głowy św. Jana Chrzciciela z 1399 r. Kilukrotnie przebudowywany przyciąga oko barokowa fasadą z wieżą. Zachował się czworoboczny budynek klasztorny z wirydażem i krużgankami, w których obejrzeć można gotyckie i renesansowe polichromie oraz pochodzące z XVIII okazałe malowidła franciszkanina Adama Swacha. W części zabudowań poklasztornych mieści się Muzeum Regionalne.

NOWA WIEŚ KRÓLEWSKA

Drewniany kościół św. Andrzeja Apostoła z poł. XVI w. posiada cechy charakterystyczne dla kościołów drewnianych Małopolski. Jednonawowy, orientowany z masywną kwadratową i niewysoką wieżą od zachodu. Siedemnastowieczne wyposażenie wnętrza wzbogacają pozostałości polichromii z II poł. XVI w. oraz ciekawa grupa pasyjna na belce tęczowej.

WRZEŚNIA

Liczące ponad 30 tys. miasto powiatowe nad Wrześnicą, słynne ze strajków szkolnych w obronie nauczania w języku polskim podczas zaborów.

Dzieje te przypomina Muzeum Regionalne im. Dzieci wrzesińskich, umiejscowione w budynku dawnej Katolickiej Szkoły Ludowej. Odtworzono tam m.in. wygląd sali lekcyjnej z okresu strajków, a także umiejscowiono ekspozycje zabytków archeologicznych, walk narodowowyzwoleńczych i historii miasta.